

УДК: 327.7

DOI:10.35254/bhu/16948386_2021_56_57_70

*Лютфи Арслан,
Түркиянын билим берүү
министрлиги*

KÜLTÜREL DİPLOMASİ BAĞLAMINDA ‘BRİTİSH COUNCIL ve KÖY ENSTİTÜLERİ’ İLİŞKİSİ

Öz

İngiltere, I.Dünya Savaşı’ndan sonra Dünyadaki etkisini kültürel ve ekonomik boyutta güçlendirmek için diplomasiyi etkili olarak kullanmıştır. İki savaş arası dönemde İngiltere özellikle eski sömürgelerindeki güçlerini kaybetmemek için kültür diplomasisini siyasi ve ekonomik diplomasiyle paralel yürüterek güçlendirmiştir. II.Dünya Savaşı sonrasındaki ‘Yeni Dünya Düzeni’nde Batılı devletlerin sosyokültürel, ekonomik ve siyasi alanlardaki faaliyetleri daha etkili hissedilmeye başlamıştır. Savaşın sonuçları Türkiye’de siyasetten ekonomiye ve sosyokültürel yaşamdan eğitim politikalarına kadar birçok boyutta önemli değişiklikleri beraberinde getirmiştir. İki savaş arası dönemde Avrupa ülkelerinin giderek uzmanlaştığı kültürel diplomasiinin Türkiye’de Köy Enstitüleri aracılığıyla yürütülebileceği hususu ‘British Council’ı harekete geçiren bir gerekçe olmuştur. Türkiye’yle iş birliğini geliştirmek için bu kurumları önemli bir alan olarak görmüştür.

***Anahtar Kelimeler:** diplomasi, eğitim, ekonomi, enstitü, yöntem, British Council, köy enstitüleri, I. Dünya Savaşı, II. Dünya Savaşı, Yeni Dünya Düzeni*

THE RELATIONSHIP OF 'BRITISH COUNCIL AND VILLAGE INSTITUTES' IN THE CONTEXT OF CULTURAL DIPLOMACY

Abstract

After the First World War, Britain used diplomacy effectively to strengthen its influence in the world culturally and economically. In order not to lose his power in his former colonies in the period between the two wars, he conducted cultural diplomacy in parallel with political economic diplomacy. In the New World Order after the Second World War, the sociocultural, economic, political activities of the West were felt more influential. The results of war brought important changes in politics, economy, sociocultural life and education in Turkey. In the interwar period, the issue that the cultural diplomacy, which European countries specialized in, could be carried out in Turkey through Village Institutes, prompted the British Council.

Keywords: *iplomacy, education, economics, institute, method, British Council, village institutes, World War I, World War II, New World Order*

ОТНОШЕНИЯ С БРИТАНСКИМ СОВЕТОМ И СЕЛЬСКИМИ ИНСТИТУТАМИ В КОНТЕКСТЕ КУЛЬТУРНОЙ ДИПЛОМАТИИ

Аннотация

После Первой мировой войны Англия эффективно использовала дипломатию для усиления своего влияния в мире в культурном и экономическом плане. В межвоенный период Англия особенно укрепила свою культурную дипломатию, проводя политическую и экономическую дипломатию, чтобы не потерять свою власть в своих бывших колониях. В «Новом мировом порядке» после Второй мировой войны деятельность западных государств в социокультурной, экономической и политической областях стала ощущаться более эффективно. Результаты войны принесли важные изменения во многих измерениях - от политики до экономики и от социально-культурной жизни до политики в области образования в Турции. В межвоенный период Британский совет выдвинул вопрос о том, что культурная дипломатия, на которой специализировались европейские страны, могла осуществляться в Турции через Village Institutes.

Ключевые слова: *дипломатия, образование, экономика, институт, метод, Британский совет, деревенские институты, Первая мировая война, Вторая мировая война, Новый мировой порядок*

Giriş: Diplomasi Bilimi, uluslararası ilişkilerin yürütülmesi, devletler arasındaki sorunların çözümü, gelecekte ortaya çıkabilecek sorunların ve gelişmelerin tahmin edilmesiyle çeşitli karar mekanizmalarının strateji belirlemelerine olanak sağlamak için ilk çağlardan beri toplumlar ve devletler arası ilişkilerde en önemli denge kurma yöntemi olmuştur.[1, s. 19]. XIX. yüzyılda ise devletlerin başka ülke ve coğrafyalarda kendisi ile ilgili algıları değiştirme veya şekillendirmede en önemli araçlardan biri haline gelmiştir. Diplomasi Biliminin en önemli faaliyet birimi şeklinde nitelendirilebilecek olan 'Kamu diplomasisi' kavramı ise bir ulusun düşüncelerini, hedeflerini, ideallerini, güncel politikalarını, kurumlarını ve kültürünü yabancı kamuoylarına anlatma amacıyla uygulanan politika olarak öne çıkmıştır [www.tdk.gov.tr]. Toplumlar arasındaki etkileşim ve iletişimi düzenleyen kültür diplomasisi kamu diplomasisinin çalışma alanlarından birisi olmuştur [10, s. 3]. Yaygın bir mücadele ve etki mekanizması olarak kullanılmaya başlanan bu kavramlar bilgi yönetimi, stratejik iletişim ve ilişki inşası şeklinde üç aşamalı olarak devlet ve milletlere günümüze kadar sayısız faydalar sağlamıştır.

I- Türk-İngiliz Kültür Diplomasisinde "British Council": Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nde siyaset bilimciler, yabancı milletlerle yakınlık bağlarının kurulması ile rakip ideolojilere üstünlük sağlama arasındaki ilişkinin önemine binaen kültürel diplomasi'nin dış politikanın vazgeçilmez bir aracı olduğunu kabul etmişlerdir. İngiltere açısından bakıldığında, kültürel diplomasi ve propagandanın uluslararası ilişkilerde kullanılmasının diğer devletlerle kıyaslandığında nispeten daha geç ortaya çıktığı görülecektir. Bu noktada, Fransa, İtalya ve Almanya gibi devletler kültürel diplomasi'nin etkili bir propaganda aracı olduğunu İngiltere ve ABD'den

daha erken dönemlerde keşfetmişlerdir. Dolayısıyla diplomasi sayesinde siyasi ve ekonomik hedeflerin kısa süre içerisinde hayata geçirilebildiği görülmüştür. 1798'de Fransa'nın Mısır'ı işgaliyle Fransızlara büyük bir avantaj sağlayan kültürel diplomasiyi kullanabilme konusu Mısır'da açık bir şekilde görülmüştür. Mısır'da İngilizler ordusunu Fransızlar ise düşüncelerini yerleştirmiş oldular. İngilizlerin Mısır'da açtıkları okullar nicelik olarak belirirken Fransızlar eğitim felsefeleri ile öne çıkmıştır. Bu da kalemin kılıçtan keskin olduğu inancını bir kez daha ispat etmiştir [12, s. 24].

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Dünyada İngiliz etkisini kültürel boyutta arttırmak için İngilizce yayınların diğer ülkelerde yaygınlık kazanmasını sağlamak üzere bir kurul meydana getirilmiştir. İngilizler bunu o günün şartlarında yaparken Almanya, Fransa ve İtalya bu konuda epeyce yol kat etmişlerdi. Uzak Doğuda Japonya diplomasi'nin gücünü göstererek ancak 1930 sonrasında harekete geçmiştir (Örneğin Japonya tarafından 1934'te kurulan "Kokusai Bunkwa Shinko Kwai (Uluslararası Kültürel İlişkileri Güçlendirme Cemiyeti)" kültürel propagandanın küresel bir rekabet ortamı yarattığını görmüştür.). Ruslar diplomasi'nin değişik boyutta sağladığı avantajları özellikle Kazakistan, Azerbaycan ve Kırgızistan gibi Orta Asya ve Kafkas toplumlarında kullanmışlardır. İngiliz devlet adamları durumun İngiltere açısından doğuracağı sonuçları fark ederek özellikle eski sömürgelerindeki güçlerini kaybetmemek için harekete geçmişlerdir. Nihayet Kasım 1934'te Avustralya kökenli Reginald Leeper tarafından 1934 yılında faaliyete başlayan "British Council", Lord Tyrell tarafından 1935-36 yılı için 6 bin sterlin sermayesiyle "Foreign Office" e bağlanarak faaliyetlerine devam etmiştir [7, s. 13]. Galler, İngiltere, İskoçya ve Kuzey İrlanda adına

kültürel faaliyetler yürüten ‘British Council’ kültürel ilişkiler ve sosyokültürel gelişmelerden sorumlu uluslararası özel bir girişim olarak kimlik kazanmıştır. II. Dünya Savaşı esnasında Alman ve İtalyan propagandalarının yoğunluk kazandığı Balkanlar, Türkiye ve Ortadoğu faaliyet alanı olmuştur. Dış İşleri Bakanlığının mali desteğiyle kurulmuş ise de hazineden alınan ödenek, hayır kurumlarından gelen kaynaklar ve uluslararası organizasyonların verdiği yardımlar ile günümüze kadar güç ve etkisini arttırmıştır. İngiltere öteki devletlerin askeri ve teknik gücüyle kurmak istediği sistemlerinin aksine kültürel diplomasiyle uluslararası ilişkilere yeni bir model getirmiş oldu. Böylece İngiltere’de propaganda faaliyetlerinin yürütülmesi için uğraşan kuruluşlardan biri olan “Information Service ve External Services of the British Broadcasting Corporation” a British Council’ de eklenmiş oldu [12, s. 25–27].

British Council’ın kültürel diplomasi ile uluslararası anlamda insani gelişmişlik seviyesini yükseltmek ve ayrıca Britanya kültürünü dünyaya yeniden tanıtmak, İngiliz dilinin kullanım alanını genişleterek prestij sağlamak gibi amaçları gerçekleştirmeye çalışması görünür bir hedeftir. İngiliz Dilinde yapılmış çalışmaların yürütülmesi ve desteklenmesi, yabancı okul ve üniversitelerde İngilizcenin öğretilmesi, yabancı toplulukların desteklenmesi, Britanya kültürünü öğrenmek isteyenlere gerekli kolaylıkların verilmesi gibi yöntemlere başvurmuştur.

II- ‘British Council’ın Türkiye Çalışmaları: Birinci Dünya Savaşı’nı müteakiben Dünyada oluşmuş İngiliz karşıtlığını izole edip, İngiltere ile ilgili doğru bilgilerin elde edilip yaygınlık kazanması için profesyonel ölçülerde propaganda faaliyetlerinin gerekliliği anlaşılmıştı. II. Dünya Savaşından Soğuk Savaş Dönemine kadar İngiliz devlet adamları Rus ve Alman propagandasına karşı İngiltere’nin siyasi ve ticari çıkarlarını savunmak üzere ‘British Council’ı adeta ‘Foreign Office’ kuruluşunun bir birimi olarak kullanma ihtiyacı duydular. İngiltere Dışişleri Bakanı Anthony Eden, Doğu Akdeniz ve Balkanların stratejik önemi nedeniyle özellikle bu bölgedeki tarafsız devletlerin (Portekiz, Türkiye, Yugoslavya, Romanya ve Polonya) yoğun olarak odaklanması gereken ülkeler grubunu oluşturduğuna inanmıştır. O’na göre bu sayede savaş öncesinde müttefik devletlere katılımlar da artmış olacaktı. ‘British Council’ 1935–1936 yıllarında ilk faaliyetine İskandinav ülkelerinde başlamış olup, daha sonra da Akdeniz ülkelerinde örgütlenmiştir.

‘British Council’ın ilk şubesi Mısır’da açılmış olup, Türkiye’deki şubelerini 1940’ta açmıştır. Türk ve İngiliz toplumları arasında kültürel diyalogun sağlanması ve iki toplumun yakınlaşması için çaba göstermiştir. ‘British Council’ ile İngiltere’nin dışişleri bakanlığı arasında hiyerarşik bir ilişki olup olmadığı ve faaliyette olduğu ülkelerde İngiliz konsolosluklarını kullanıp kullanmadıklarının sürekli olarak sorgulanması dikkat çekmektedir. Çünkü bu sorgulama İngiltere’nin kültürel ilişkileri geliştirmekten öte siyasi ve ticari gayeler peşinde olduğu savını güçlendirmektedir. Zira 02.09.1936 Tarihinde İngiltere ile Türkiye arasında imzalanan ‘Ticaret ve Kliring Anlaşması’nın ‘British Council’ın iki devlet arasındaki ilişkileri geliştirmek için harcadığı mesainin bir sonucu olduğu görülecektir (Bakınız: TBMM ZC, Dön. 6 Bir. 52, C.11, s. 142). TBMM’de bazı siyasetçilerin yaptıkları konuşmalarda İngiltere ve İngiliz toplumu hakkında sarf ettikleri iltifatlı sözler İngiltere ile ilişkilerin geliştirilmesinin Türkiye için ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. İzmir Milletvekili Benal Arıman, Isparta Milletvekili İbrahim Demiralay ve Elâzığ Milletvekili Fazıl Ahmed Aykaç’ın yaptığı konuşmalarda ‘Kliring Anlaşması’nın büyük bir mali ve siyasi

zafer olduğunu belirtmeleri ve çok sayıdaki vekilden alkış alması, İngiltere karşısında Türkiye’nin de bir şeyler yapmak istediğini göstermektedir (Bakınız: TBMM ZC, Dön. 5 Bir. 82, C.26, s. 423,433) ‘British Council’ın Türkiye’deki faaliyetlerine bakıldığında ne kadar etkili oldukları görülmektedir. İnsanları bir araya getirmek ve Birleşik Krallık’ta çalışmak isteyenleri teşvik etmek için İngilizce, sanat, eğitim ve toplum konularında çalışan ‘British Council’ aracılığıyla 1940’larda dil öğrenenlerin sayısının sekiz bin iken gelinen süreçte bu sayının 1,5 milyona ulaşması bunu desteklemektedir. Teknolojik imkânlar ile hedef kitlesini genişletmiş olan ‘British Council’ın gelinen süreçte Türkiye’nin her yerinden kişi ve kurumlar için uluslararası fırsatlar sunduğu ayrıca bu kurumun Türkiye’de yabancı dil öğretiminin mevcut durumu ile ilgili resmî kurumlarla iş birliği içerisinde çalışmalar yürüttüğü görülmektedir.

Türkiye’de okur-yazar oranının son derece düşük ve kırsal nüfusun genel nüfusa oranının son derece yüksek olduğu 1930 ve 1940’lı yıllarda faaliyet gösteren Halkevleri ve Köy Enstitülerinin ‘British Council’ yöneticilerinin dikkatini çekmiş olması dikkat çekmektedir. Dil, edebiyat, tarih, güzel sanatlar, spor, yardım, halk dershaneleri ve kurslar, kütüphane, neşriyat, müze ve sergi olmak üzere çok farklı şubelere sahip Halkevleri ‘British Council’ın Türkiye’deki faaliyetlerine yönelik işlere kolaylık sağladığı düşünülebilir. Böylece Türkiye’de neden halkevleriyle çalışmak istediği anlaşılabilir. Aynı zamanda, Türkiye’de uygulanmakta olan Halkevleri modeli Britanya’nın hiç de yabancı olmadığı bir proje olması bakımından İngilizce öğretimi başta olmak üzere diğer faaliyetlerin gerçekleşmesinde ve Halkevleri sistemine uyum sağlanmasında pek zorluk çekilmediği söylenebilir [5, s. 84]. Zira, sağlam bir köy ve kır medeniyeti kurulması, kültürel, sosyal ve ekonomik açılardan köylerin, birçok fırsatı barındırdığından göç çeken ve köy hayatını tehdit eden şehirler karşısında geri kalmasının önlenmesi doğrultusunda, Britanya’nın kır yaşamında eskiden beri ananevi ve coğrafi bir topluluk olarak öne çıkan küçük kasabaların etrafında toplanmış küçük köylerin ihya edilmesini hedefleyen “Köy Kolejleri Projesi” bu bağlamda önemli bir girişimdir.

1927’de uygulanmaya başlanan bu proje kapsamında köy kolejlerinde Almanca ve Fransızca kursları açılmış, halk dans ve oyunları, tahta, demir, maden işleri ve terzilik gibi alanlarda eğitim verilmiş; ziraat ve bahçecilik, temsil kolu, gramofon kulübü, koro heyeti gibi şubeler oluşturulmuş ve böylece kırsal kesimde de tatmin edici bir cemaat hayatı kurulmasına gayret edilmiştir [6, s. 6–26]. Ancak Britanyalıların Köy Kolejlerini kurarken amaçladıkları şeylerin Türkiye’de Halkevleriyle yapılmak istenen şeylerin tamamen farklı olduğu vurgulanmalıdır. İngilizlerin “Köy Kolejleri Projesi” daha çok Türkiye’deki Köy Enstitülerine benzemektedir. Taşranın eğitim sorununu çözmek gibi amaçlarla temelleri atılan Köy Enstitülerini yakın takibe almış olan ‘British Council’ın Türkiye bürosunun hem bu deneyimi anlamak hem de iş birliği yapmak için yoğun bir mesai harcadığı görülmektedir. Halkın tamamını kapsayacak, dil ve kültür ortaklığı oluşturmaya yönelik bir eğitim hamlesi gerçekleştirmek isteyen yeni Türkiye Cumhuriyeti’nde ortam müsait görünmekteydi. Batılılaşma ve modernleşme yolunda yapılan çalışmaların topluma benimsetilmesinde ‘British Council’ önemli bir destek olabilirdi. Ancak Türkiye nüfusunun çoğu köylerde yaşamakta ve köye öğretmen yetiştirip gönderme meselesi oldukça zor bir konu durumundaydı. Ancak ‘1924 Tarih ve 441 Sayılı Köy Kanunu’ ile devlet modernleşme konusunda tüm köyleri merkeze alarak zaten büyük bir çalışma başlatmıştı [13, s. 194]. Köy Enstitüleriyle zihinsel ve sosyolojik olarak köylerde bir

kalkınma projesi hamlesi gerçekleştirilmek istenmekteydi. Okul ile toplum arasında organik bir bağ kurulmaya çalışılıyordu [3, s. 11].

British Council'in Türkiye'deki görevlileri mevcut eğitim şartlarının değerlendirilmesini yaparak bilgileri Londra'ya iletmışlerdir. Köylerde öğretmenlik yapacak kişilerin Türkiye'de büyük şehirlerdeki okullarda eğitilmesinin bir zaaf teşkil ettiğini düşünen İngiliz yetkilileri bu eğitimin ancak şehir hayatına uygun olduğunu iddia etmişlerdir. Buna karşılık köy öğretmenlerinin öğretmenlik yapacakları köy şartlarında eğitilerek bu bölgelerde görev yapacak eğitim personelinin asgari tarım bilgisine ve yeteneğine sahip olması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Ayrıca, mesleki ve kültürel bilgilerin köye yararlı olması, köy şartlarında kendilerine yararlı olacak bir zanaat dalında uzmanlaşmalarının da sağlanması gerektiğini ifade etmişlerdir. Köy Enstitüleri Kanunu'nun hazırlanmasında 'British Council'in bu raporlarının etkili olduğu muhakkaktır. Ancak o dönemin siyasetçilerinin tartışmalarına bakıldığında bu raporlardan bahsedilmemesi ilginçtir. Enstitülere alınacak öğrencilerin sağlıklı ve yetenekli gençlerden seçilmesine dikkat edilmiş olması ve köy ilköğretimini tamamlamış olanların bu okullara alınması bu rapor doğrultusunda olmuştur. Enstitülerden mezun olacakların köylerde 20 yıl süreyle çalışma zorunluluğu, öğretmenlerin köylerde tüm pratik işleri öğretmen yükümlülüklerinin olduğu, kendilerine tahsis edilecek olan arazilerde tarım yapma imkânına sahip oldukları ve sınırlı bir nüfusa sahip köylere ise öğretmenlerin gönderileceğine yer verilerek her 10 öğretmenli köyün bir grubu oluşturacağı gibi ayrıntılar üzerinde durmuşlardır.

'British Council' Türkiye temsilcisi Mr. Brander Ankara Radyosunda katıldığı bir programda Köy Enstitüleri üzerine değerlendirmelerde bulunmuştur. Köy Enstitüleri fikrinin arkasındaki cesaret ve zekâyı anlatan Brander, yüzünü batıya dönen Türkiye'de eğitim sisteminin modernize edilmesinin anlaşılabilirliği, çok sayıda kitleleri barındıran köylerin unutulmasının ise büyük bir hata olacağını söylemiştir. İngiltere'nin taşra eğitimi ile Köy Enstitüleri deneyimini karşılaştıran Brander, İngiltere'de sanayileşmeyle birlikte gelişen iletişim ağlarıyla eğitimin yaygınlaşma imkânı bulunduğunu, buna karşılık Türkiye'de sanayideki gelişmelerin taşımayı kaldırmada yeterli olmadığını ifade etmiştir. Öte yandan, İngiltere'de ve Türkiye'de halkın eğitilmesine şehirlerden başlanmasına karşın Türkiye'de nüfusun büyük bir kısmının köylerde olmasının ortaya farklı bir tablo çıkardığını söylemiştir. Her iki ülkenin eğitim hedefleri ve felsefesinin aynı olmasına rağmen Türkiye'deki eğitimin başarısının kitaplarla ya da ekipmanlarla değil, eğitim hayatına kendini adanmış eğitimcilerle mümkün olacağını iddia etmiştir [12, s. 33–35].

Köy Enstitülerinde takip edilen eğitim programının özgün nitelikler taşıması 'British Council' yetkililerinin dikkatini çekmiştir. Enstitülerde uygulanabilir bir disiplin anlayışının hâkim olduğuna, ancak uygun bir öğretim programının olmadığına dikkat çekmişlerdir. Enstitülerde uygulamaya dönük eğitim anlayışını ortaya koyan en önemli göstergenin standart bir sınav sisteminin bulunmayışı olduğunu iddia etmişlerdir. Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nü gezen İngiliz yetkililerin canlı bir anlatımla tasvir ettikleri eğitim ortamı zaman zaman eleştirel yorumlara konu olmuştur. Öğrencilerin yaşam alanı ile okul alanını ayıran bir sınırın bulunmaması yetkililerin sakıncalı bulunduğu bir durum olmuştur. Prof. Du Val, Mrs. Henn Collins, Prof. Hamley ve Mr. Orton'dan oluşan heyetin yer aldığı Arifiye Köy Enstitüsü ziyareti de raporlandırılmıştır. Rapora göre, öğrenciler sadece aletleri kullanmakla kalmıyor, aynı zamanda masa-sandalye, pencere çerçevesi ve kapılar, civata dişleri,

menteşeler gibi eşyalar yapıyorlar, tank ve su depoları da inşa ediyorlardı. Köy Enstitüleri ütopyasının başarılı olması idealist eğitimcilere bağlıdır [12, s. 37–38].

Türkiye'de dönemin devlet adamlarının Köy Enstitülerini salt bir eğitim projesi olmaktan başka kalkınma ve toplumsal aydınlanmanın bir unsuru gibi algılamış olmaları İngiliz yetkililerin bu kurumları daha yakından takibe almalarında önemli bir gerekçe oluşturmuştur [11, s. 270]. İki savaş arası dönemde Avrupa ülkelerinin giderek uzmanlıklarını arttırdıkları kültürel diplomasinin Türkiye'de Köy Enstitüleri aracılığıyla yürütülebileceği hususu 'British Council' hareketine geçirmiştir. 'British Council' Türkiye direktörü D. M. Brander tarafından Londra ofisine yazılan bir yazıda Türkiye'deki Köy Enstitüleri ile İngiltere'de faaliyet gösteren 'Ulusal Genç Çiftçiler Kulüpleri Federasyonu (The National Federation of Young Farmers' Clubs)' arasında iş birliği geliştirilmesi için bir teklif bile götürülmüştür. Köy Enstitülerinin bu iş birliği sayesinde gelişme olanağı bulacağı belirtilmiştir [12, s. 38–40].

British Council' yetkililerinin raporları sayesinde Türkiye'nin Köy Enstitüleri deneyimini dikkatli bir şekilde inceleyen İngiltere gerek Avrupa'da ve gerekse Avustralya ve Yeni Zelanda gibi yerlerde benzer kurumların açılarak ortaya çıkacak tecrübelerin gezici çiftçi gençler vasıtasıyla her yere yaygınlaştırılmasının faydalı olacağı sonucuna varmıştır. Ancak bunun için alt yapı oluşturmada yaşanan tahsisat sıkıntılarının buna engel olduğu görülmektedir.

Türk halkının Almanlara sempati beslediğini, İngilizlerden genellikle hoşlanmadığını ve dolayısıyla Türkiye'de işlerinin çok zor olacağını açık bir şekilde söylediğini aktaran dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, ilerleyen yıllarda ise 'British Council'ın iki milleti birbirine tanıtmada çok verimli olduğunu vurgulamıştır [9, s. 39–149]. Enstitülerin aynı zamanda 'British Council' için de önemli bir şans olduğunu söylemiştir. 1940'lı yıllarda Londra'da bir halkevi açılarak 1945'e kadar İngiliz-Türk ilişkileri aktif tutulmak istenmiştir. Bu süreçte British Council' Türkiye temsilcisi Michael Grant'ın 13.07.1942 tarihinde Şükrü Saraçoğlu'nu Başbakanlığa gelmesinden dolayı tebrik ederek taltif etmesi bu ilişkinin daha da geliştirilmek istendiğini göstermektedir [2]. 1943'te 'British Council' Başkanı Malcolm Robertson ise Türkiye'yi ziyaret ederek Türk Hükümetinden memnuniyetlerini defalarca dile getirmiştir [1]. Öyle anlaşılıyor ki İngiltere gerek Halkevlerini ve gerekse Köy Enstitülerini Türkiye'nin II. Dünya Savaşında kendi yanında yer almasını sağlamak için bir propaganda aracı olarak kullanmıştır. 1950'ye kadar 'British Council' İstanbul ile Ankara gibi büyük kentlerdeki Dışişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Gazi Eğitim Enstitüsü, Akşam Gazetesi, Etibank, Sümerbank, vb. kurumlarda düzenlenen dil kursları açmıştır. İngiltere'yi tanıtan, Türkçeye çevrilmiş kitaplar da bu dönemde çokça görülmektedir. Birçok film gösterimi yapılmıştır [14, s.s. 86–98].

Sonuç: Kültürel diploması, uzun vadeli hedefler gözetilerek geleneksel diplomasiye göre farklı bir şekilde devletler arasında kullanılmıştır. Bu noktada, Fransa, İtalya ve Almanya gibi devletler kültürel diplomasinin etkili bir propaganda aracı olduğunu İngiltere ve ABD'den daha erken dönemlerde anlamışlardır. Dolayısıyla diploması sayesinde siyasi ve ekonomik alandaki hedeflerin kısa süre içerisinde hayata geçirilebildiği görülmüştür. İngiltere diğer devletlerin silah ve güç baskısıyla kurmak istediği sistemlerinin aksine kültürel diplomasiyle uluslararası ilişkilere yeni bir yaklaşım getirmiş oldu. 'British Council' kültürel diploması ile başka ülkelerde yürütülecek kültürel propagandayla ulusal prestijini artırılmasına katkıda bulunmuştur. Türkiye'de 1930 ve 1940'lı

yıllarda faaliyet gösteren Halkevleri ve Köy Enstitüleri 'British Council' yöneticilerinin dikkatini çekmiştir. Taşranın eğitim sorununu çözmek için açılan Köy Enstitülerini yakın takibe almış olan 'British Council' Türkiye ile iş birliğini arttırmak için bu kurumları önemli bir alan olarak görmüştür.

KAYNAKLAR

1. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi BCA, 301000 / Yer No: 23558814
2. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, BCA, 30100 / Yer No: 179664
3. Apaydın, Talip; Köy Enstitüleri Yılları, Literatür Yayınları, İstanbul, 2014
4. Başaran, Mehmet; Tonguç Yolu, Köy Enstitüleri: Devrimci Eğitim, Varlık Yayınları, İstanbul, 1974
5. Çeçen, Anıl; Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri. Ankara: Gündoğan Yayınları, 1990
6. Dent, H.C.; Kasaba, Köy ve Kır Halkının Koleji, Longsman Green And Co. LTD, London 1946
7. Fisher, Ali; A Story of Engagement: The British Council 1934–2009. - London 2009
8. Onur Öymen, Silahsız Savaş/ Bir Mücadele Sanatı Olarak Diploması, Remzi Kitabevi, İstanbul 2003
9. Yücel, Hasan Âli; İngiltere Mektupları, TTK Ankara

1958.

10. Alexander, Graf Timo; "The role of cultural diplomacy in China-EU and muslim-us relations: An empirical analysis of public perceptions", The ICD Annual Conference on Cultural Diplomacy. Berlin 2012

11. Aysal, Necdet; "Anadolu'da Aydınlanma Hareketinin Doğuşu: Köy Enstitüleri", Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi Sayı 35–36, Mayıs-Kasım 2005, s. 270. S - 267–282

12. Babaoğlu, Resul; 'British Council, Köy Enstitüleri ve Savaş Ortamında Kültürel Diplomasinin Yollarını Aramak', Tarih İncelemeleri Dergisi, C. 34, Sayı 1, s.24, SS. - 23–48.

13. Delaney, Carol, 'The Rise and Demise of Village Life in Turkey', İnternational Conference on 'History of the Turkish Republic: A Reassessment, Volüme II, Economy-Society-Environment, 10,12 December, Ankara 1998, METU Convention Center. S. - 191–198.

14. Aral, Ahmet Erman; Kültür Propagandasından Kültürel Diplomasıye: British Council'in Türkiye'deki Faaliyetlerinin 1940–1950 ve 2005–2014 Dönemlerinde Karşılaştırmalı İncelenmesi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Halk Bilimi Bilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2014.